

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Scopvs Biblicvs Veteris Et Novi Testamenti

Novicampianus, Albertus

Antverpiae, 1566

Widmung

urn:nbn:de:hbz:466:1-30443

ILLVSTRIS
SIMO PRINCIPI

Ioanni Sigismūdo, Ioānnis Regis
Hūgarie, Dalmatie, Croatiae
filio, Duci Opoliensi, Ra-
tiborien. &c.

ALBERTVS NOVICAM-
pianus S. P. D.

Sigismundus Augustus Rex Polo-
niae inclytissimus, pietateque insi-
gnis, cum me ad te instituendum
mitteret, Ioannes Sigismunde, id
vnum, inter cetera, diligentissime monuit,
sedulo niterer, vt legendis literis sacris, an-
imum tuū teneris ab annis pietate Christia-
na imbuerer studerem. Neq; id temere. Bene
etenim ille pro sua singulari prudentia, & Reipub. quid
experiētia mira in administrādo regno par in primis
ta, perspectum habet, pietatem sacrarumq; necessariū
literarum lectionem, his qui Reipub. prae fu-
turi sunt in primis necessariam esse. Quippe
qui si impij improbiq; fuerint, non sibi solū
nocituri, sed alios etiam pessundaturi sint.
Partim quod multiū mali in exēplo illorum
sit Talis enim ciuitas esse solet (inquit Pla-
to) quales sunt principū mores. Studiose nā-
que pleriq; , praesertim in hanc partē, facta
principum imitatur, eaque suis vitijs prae-
sequunt, persuasum habentes, illa, aut non

Præfuturis
Reipub. quid
in primis
necessariū
præ fu-
turi sunt
necessariam esse
Quippe
non sibi solū
pessundaturi sint
inquit Pla-
nā-
facta
prae-
officiat
non

ALBERTI NOVIC.

indecora esse: aut, licet parum recta sint, exemplo principum, quorum auctoritate maximè nituntur, defendi posse. Partim quod quicquid principes delirent, plebs plerunque plecti soleat, & pro illorum malefactoribus, Deo irato pœnas luat. Quamvis autem ea res minimè dubia sit, atque ob id testibus non egeat: tamen cum tecum, qui puer es, agam, exempla eorum quorū res gestas aliquando à me audisti, ad hanc rem pertinentia proferā. Est enim per exempla iter docendi efficax. An non fastu & impietate Nabuchodonozoris regis factum, ut in furorem actus, nullo discrimine à bestia differens, fœnum ut bos comederet? Saul rex cur obsecro à Deo desertus & proiectus, ne rex fieret? Non ob aliud sanè quàm ob verbi diuini contemptum. Nonne mollicies & effeminati mores Sardanapali causam belli contra se suscipiendi suis præbuere? An non auaritia & seuitia Sergium Galbam Romanis inuisum ac exosum sic reddidit, ut iugularetur? Quid aliud quæso quàm fœdum ingenium & luxuria qua turpiter disfluebat, Vitellio Cesari exitio fuit? adeo ut manibus post tergum reuinctis, & laqueo collo iniecto, furcâq; sub mentum posita, diu per urbem tractus, quibusdam fimo cœnoq; incessentibus: deinde numerosis ictibus confossus interierit, postremoque vnco in Tyberim tractus sit. Taceo Demetrium quem

Iter docendi per exempla efficax. Nabuchodonozor. Saul.

Sardanapalus. Sergius Galba. Caesar.

Vitellius. Caesar.

Demetrius

Mase-

EPISTOLA.

Macedones reliquerunt, vniuersiq; ad Pyr-
 rhum confugerunt. Et Phalarim, cuius præ Phalaris.
 ter ceteros nobilitata est crudelitas, in quē
 vniuersa multitudo Agrigentinarū impetū
 fecit. Iulium item Casarem viginti tribus Iulius Cæ-
 vulneribus confossum, quod iura diuina sar-
 & humana peruerterat. Prætermitto Pe-
 trum regem Hungariæ, bis propter tyrāni- Petrus Rex
 dem regno exclusum, Abam quoque in eo- Hungariæ.
 dem regno ob parem culpam peremptum. Aba Rex
 Nolo referre Pompilium parricidam Polo- Hungariæ.
 nie Monarcham à muribus (mirabile di- Pompilius.
 Etu) exesum, nulla vi impetum illorum re-
 primere valente. Bolestaum quoque auda- Bolestaus
 cē propter nefanda scelera corona priuatū, audax.
 & regno pulsum, ad extremumq; amētem
 à canibus discerptum: vt verum sit illud:
 Ad generum Cereris sine cæde & vulnere Iuuenalis.
 pauci

Descendunt reges, & sicca morte tyranni.
 Quam vero ad mala patranda, principes Exēpla ma
 suo exemplo pellicere soleant suos, authori- la Principū
 tatē adducere, etsi exēpla sæpissimē sup-
 peditentur plurima, tamen aliqua profe-
 ram. Lucij Luculli summi viri (ait Cicero) Lucullus.
 virtutem quis? at quā multi villarū mā-
 gnificentiam imitati sunt? Ieroboam (vt sa Ieroboam.
 cra tractans, ex sacris exempla proferā) vi 3. Reg. 12.
 tulos conflatos colens, ad adorandos illos,
 qui eius imperio suberant, perduxit. De
 Achab idem idololatra, sic exemplū cepere Achab.

3. Reg. 19. sui, ut Elias propheta se solum ab idololatria alienum relictum esse quereretur. Neque id inulium tulerunt. Ieroboam enim idolis tuis adolenti, manus quam in prophetam corripientem se extenderat, mandans apprehendendum subito aruit, ut illam inflectere minimè quiret. Huc accessit quòd
2. Para. 13. quingenta millia hominum ex Israël bello uno die periere, Ieroboamque à Domino
3. Re. 17. 18 percussus mortem oppetiit. Achab verò regnante, cum tribus annis & sex mensibus non pluisset, fame plurimi miserabiliter e-
3. Reg. 22. necti sunt. Porrò Achab in prelio vulnere accepto, extinctus est, et linxerunt canes sanguinè eius, iuxta verbum Domini. Ita quidè principes & homines ad malum exemplum principum sese cõponentes grauisimas p-
- Principe de nas dare solent. Neq; solū id ex errore prin-
- linquente cipum pendentibus accidere solet, verum
- populus pœ etiam solo principe delinquente. Cuius rei
- nas dat. exemplum in Dauide videre est. Qui cum
- Dauide. instinctu sathanæ populum numerasset, ni-
2. Reg. vi. mirum eius numerum nosse percipiens, se-
1. Para. 21. ptuaginta millia virorum peste ceciderunt. Quam luem miseratus Dauid, cernens angelum populum cadentem, in eam vocem prorupit: Ego sum qui peccaui, & ego iniquè egi, isti qui oues sunt quid fecerunt!
- Balthasar Blasphemæ item voces in Deū Balthasaris
- Babyl. regis, interitum regni totius attulerunt, id
- Dan. 4. quod futurum ostenderat manus in pariete visa,

EPISTOLA.

*visa, scribens Balthasarem cum toto regno
 periturum esse. Nec defuit euentus. Perse
 enim & Medi subita irruptione facta, Ba-
 bylonios obruerunt, regnoque potiti Baltha Pharaos.
 sarem occiderunt. Duritia Pharaonis, et cor
 penitere nescium, quantis calamitatibus? Exod. 8. 9.
 quantis aerumnis? quantis cadibus Aegy- 10. 14.
 ptum afflixit? Postremo & ipsum Pharao-
 nem cum toto exercitu aquis rubri maris
 obrui fecit. Quin & Sedechias Ieremie Sedechias.
 prophetia contemnens, a Nabuchodonozore 4. Re. ult.
 rege captus, in conspectu suo filios trucidari Iere. 38. 39.
 vidit, ipsi autem eruti sunt oculi. Ierosolyma
 funditus eversa: templum iussu Dei erectum,
 destructum est: selectissima pars Iudaici popu-
 li una cum rege in seruitute Babylonicam
 abducta est, quam septuaginta annis per-
 tulit. Tempus me deficeret, si exemplis do- Impietate
 cere vellem, impietate principum fieri ut principum
 bellis, seditionibus omnia ferueant, alia omnia bel-
 aliud ferantur, omniaque misceantur et mu- lus feruent
 tentur. Ad cuius rei acerbitatem & tristi- & miscen-
 tiam declarandam nonnulli principum, fa- tur.
 ces orbis et humani generis appellati sunt. Caligula,
 Quales fuere Caesares, Caligula, Domitius, Nero,
 Nero, Commodus, & ceteri. Tales principes Commodus
 Homerus iure Διμοβόγους appellat, qua- Principes
 si tu dicas voratores populi, quod res po- Διμοβό-
 puli ceu barathra quaedam absument, & igitur ab Ho-
 abliguriant. Quin & ipsos populos tru- mero appel-
 sident, & digladiando inter se perdant. lati.*

A 4 Vides

ALBERTI NOVIC.

Vides Ioannes Sigismunde ceu in speculo
quantum impij et improbi principes & si-
bi & alijs officiant. Quamuis autem ex ijs
Pietas prin-
cipum qua-
m coferat. iam colligere poteris, quã opere pietas prin-
cipum, ipsis & rebus publicis conferat, con-
trariorum siquidem eadem disciplina est,
tamen, vt cœpi, exempla proferam, vt ob-
oculos ponam, & quasi digito commostrem
ita fieri. Quid Iudeis contra Amalechitas
Moyfes. pugnantibus victoriam attulit, illisq; ali-
Exod. 17. quando Deum placatum reddidit? Pietas
Nume. 14. quando Deum placatum reddidit? Pietas
Samuel. Quid effecit ne Samuel eiusdem gen-
1. Reg. 12. tis princeps, bouem aut asinum (vt ipse re-
fert) alicui eriperet? neue quempiam calum-
niaretur, opprimeret, vel munere à quo-
quã dato gauderet? Pietas. Quid Dauidem
Dauid. regem impulit, ne illum ante arcam domi-
2. Reg. 6. ni saltare, fidibusq; canere puderet? Pietas.
Præterea vt iniuriam à Semei illatã, quod
2. Reg. 6. à Deo esset, non vlcisceretur? Pietas. Sauli
1. Reg. 24. item se persequenti vt parceret, cum illum
26. bis oblata occasione dare neci potuisset?
Pietas. Nõ enim fuit hæc illum afferre ma-
nus Christo Domini, sed vindicandũ Deo
Psal. 100. relinquere. Eadem factum, vt idem, nulla
interposita mora, interficeret omnes pecca-
2. Reg. 8. tores terræ, vt disperderet de ciuitate Domi-
ni omnes operantes iniquitatem, faceretq;
iudicium & iustitiam omni populo. Quis
Esaie. 38. censeret non propter pietatem Dauidis, Do-
minum pollicium fuisse protecturum se.

EPISTOLA.

& conseruaturum ciuitatem Ierusalem? 4. Reg. 19.
 quod vt verax est, præstitit. Nam centum
 octoginta quinque millia Assyriorum, qui
 Ierusalem obsidione cinxerant, ab angelo
 percussa sunt. Non aliunde sanè quã à pie-
 tate profectum existimem, quòd Iosaphat Iosaphat.
 rex, in ciuitates Iuda prædicatores misisset, 2. Paral. 17
 qui verbum Dei syncerè docerent. Quã ob-
 rem pauor Domini super omnia regna na-
 tionum finitimarum irruerat, ne bellum
 contra Iosaphat ab illis moueretur. Pietate
 motus Ezechias, serpentem æneum à Moy-
 se factum, cui Iudæi sacrificabant, contri- Ezechias,
 uit, indignissimum ratus Dei viui gloriam 4. Reg. 18.
 dari sculpsit. Huius Regis precibus
 quam benignas aures Dominus accommo- 4. Reg. 19.
 dauit, indicat strages centum octoginta
 quinque millium hostium ab angelo occiso-
 rum. Quid putas causæ fuisse nisi pietatem?
 vt Constantinus ille Magnus præter egre- Constanti-
 gia dona diuorum templis illata Christum nus Magn⁹
 ab omnibus colendum præciperet: in Nice- l. 2. hi. eccl.
 naque synodo, cum sacerdotes inter se con- Nicænum
 tenderent, singulorum libellos quibus cul- concilium.
 pæ continebantur, in sinu continens, ne il-
 lis perscripta; rumoribus differantur, ad
 Episcopos diceret, illos esse datos homini-
 bus Deos, atque ob id iudicandos ab illo solo,
 de quo scriptum est: Deus stetit in synago-
 ga Deorum, in medio autem Deos discer-
 nit: Proinde missis contentionibus, ea quæ s^t Psal. 81.

ALBERTI NOVIC.

dei sunt, ut discuerent, moneret, libellosq;
querimoniarū exuri iuberet, ne palam fe-
ret odium & digladiatio sacerdotū. O men-
tem pietatis plenam, & monarcha orbis
dignam. Ita ille nouerat, quæ regum, quæ
sacerdotum sunt propria, neq; illa miscere,
conturbareque volebat. Pietatem & illud
Theodosij Cæsaris factum refert, qui diuum
li. 9. ca. 30 Ambrosium patienter tulerat, cū illum
histo. eccle. censuris ecclesiasticis percelleret, templum-
que ingredi vetaret, monens ut vinculum
quo Dominus illum ligarat, susciperet. Qui
gemens & flens in regiā reuersus, illi morē
gestit. Iusserat enim Theodosius cū Thessa-
lonicæ seditio esset orta, aliquot millia ho-
minum trucidari. Pietas in Carolo Magno
Carolo Ma & Lodouico eius filio præclaras virtutes
gnus. produxit, ob quas ille Christianissimus, hic
Lodouicus verò Pius nuncupatus est. Stephanus ille
Pius. rex Hungariæ, si à pietate alienus fuisset,
Stephanus rex Hung. neutiquam in id toto conatu incubuisset,
quò Hungari depulsa veteris vitæ caligi-
ne, ad Euangelicæ veritatis lumen accede-
rent, legibusq; & institutis optimis firma-
rentur. Andreas eiusdem Hungariæ Rex,
Andreas rex Hung. cū in alijs: tū in hoc se pietatis studiosum
exhibuit, quòd intellecta vxoris culpa in
exemplum seruandæ pudicitie, eam iure ce-
sam à Bancbano iudicauit, et eum à senten-
tia absoluit. Vxorē enim Bancbani illa fra-
tri suo violandam tradiderat. Adeo re ipsa
is rex

EPISTOLA.

is rex cōprobavit, quòd aliquādo Traianus Traianus
 Caesar sibi fieri à præfecto mandarat, si mi- Caesar.
 nus iustè ageret. Cùm enim ille præfectum
 pretorio designasset, gladio in manus eius
 porrecto, hæc verba subiecit: Vtere hoc ad-
 versus hostes meos, in iustis causis: si mi-
 nus iustè egero, in meipsum gladiū stringi-
 to. O factū principe dignum, eo qui Reipu-
 blicæ utilitati magis studet quàm suæ. No-
 uerat hic iustitiæ vim (cùm illa etiā latro-
 num opus firmet, & augeat) maximā inter
 leges, & iudicia Reipu. esse. Quantam verò
 eius bonitatis famam retulerit, acclama-
 tiones populi principib⁹ exhiberi solitæ de- Augusti fe-
 clarant, cùm Augusti felicitatem, bonita-
 tem Traiani his adprecarentur. Hæc eadem licit as.
 pietas Sigismundum illum Regem Polonia Bonit as.
 auum tuum, nunquā satis laudatū, eò per- Traiani.
 duxit, ne regnum Bohemiæ, Hungariæ vl- Sigismun-
 tro illi oblatum acceptaret. Diuinis nanque dus rex Po
 disciplinis edoctus fuerat, iudicium duris- loniæ.
 simum futurum principibus qui sibi solūm Sapien. 6.
 in turbis nationum placerent, principum
 verò munus obirent minimè. Ad eum mo-
 dum pietas efficit, vt alij regna cōtemnant,
 vbi vident se illis prodesse non posse. De
 quibus tamen alij inter se nō sine maximo
 suo, & suorum malo contendere solent, e-
 tiam si videant se illa nō volere tueri. Iam
 cùm non pauci principum (licet id Aposto-
 lus vetuerit) quouis vento doctrine cir- Ephes. 4.
 A 6 CUM

Galat. 5. cumferantur, eorum præsertim qui libertatem Christianam dant in occasionem carnis: ille idem Sigismundus (cuius tu crebra mentione gaudes) ceu illustre quoddam omnium virtutum regiarum monumentum, pro sua summa pietate & prudentia ab eo sibi & suis diligentissime cauit, sentiens non vniuscuiusvis, aut priuatorum paucorum, verum Ecclesiæ catholicæ iudicio standum

Matth. vii. esse. Cui Christus affuturū se promisit omnibus diebus, vsq; ad cōsummationē seculi. In summa pietas facit, vt principes cuncta quæ agunt ad Reipublicæ vtilitatem referant, obliti commodorum suorum, vt etiam vitam suam profundant, dum ei prodesse student. Quales, inter cæteros plurimos

Vladislaus fuere Vladislaus & Lodouicus Reges Hungariæ, qui contra Tarcas pugnantes reges Hun perierūt, ille apud Varnam, hic verò apud gariæ. Mochacium. Habes Ioannes Sigismunde

Pietas fons oculis subiectum, pietatem principum maxime vtilem esse, & omnium virtutum fontem. Vt enim ab impijs (iuxta vetus, & à 1. Reg. 24. 1. Timot. 4.

Pietas quid esse dixit. Pietatem autem voco religionem, hoc est, cultū Deo debitum, obseruationemque præceptorū illius. Quod si hominis quæ reueremur, vniceq; amamus, iussa animo promptissimo capeamus, vt quæ charissimi

simus

EPISTOLA.

finis, diligentissimam operā damus: Quo-
 modo non multo maxime, si pietate in De-
 um flagrauerimus, affectu synceriore ple-
 nioribusque obsequijs illum demerebimur?
 Porro pietatem syncerā ex literis sacris hau-
 riendam esse, in confesso est. Illæ enim sunt *Pietas syn-*
 quæ, docete Christo, testimoniū de Deo per- *cera ex lue-*
 hibent. Illas cœleste numen, hoc est, veritas discenda. *ris sacris*
 inspirauit. Illæ, mirabile dictu est, quàm ra- *discenda.*
 piant attentos, moueantque atq; transfor- *Utilitas sa-*
 ment: atq; ob id igni, & malleo conterenti *crarum.*
 petram, gladioque ancipiti comparantur. *Hier. 23.*
 In his ignorantie tenebris hæc est, dicente *Hebræ. 4.*
 Dauide, lucerna pedibus, hoc est, lumen se- *Psal. 118.*
 mitis nostris. Hæc est (vt idem loquitur) *Psal. 22.*
 mensa in conspectu nostro à Deo parata, *discenda.*
 aduersus eos qui nos tribulant. Non enim
 aliunde efficacius solamen aduersus tribu-
 lationes, quàm ex literis sacris haberi po-
 test. Hæc sunt arma, quibus in militia vi-
 tæ nostræ aduersus impetum hostium spi-
 ritualium pugnandum nobis est. Quod Chri-
 stus suo exemplo docuit, cùm diabolo iētans
 ti se, sacram scripturam protulit, qua illum *Matth. 4.*
 refelleret. Et vt paucis complectar, Scri-
 ptura sacra (vt Paulus docet) ad omne o-
 pus bonum homo Dei instructus redditur.
 Quamobrem regibus & Principibus, quo- *Principibus*
 rum autoritate maxime homines ducuntur *sacri libri*
 & reguntur, literis sacris præcipitur, vt le- *legendi.*
 gem Dei omnibus diebus vitæ suæ legāt, vt
 discant

Deut. 17. discant timere Dominum Deum suum, &
Iosue. 1. custodire praecepta eius, à quibus non decli-
 nent, nec ad dexteram nec ad sinistram, vt
 longo tempore regnent, & filij ipsorum.

Consilium Earum igitur rerum non ignarus Sigis-
Sigismundi mundus Augustus Rex Poloniae clemen-
Augusti. tissimus, & verbi diuini amantissimus,
 tibi ex animo consultum iri cupiens, sedu-
 lò hortatus est, vt in te docendo primam ra-
 tionem pietatis habeã. Quod equidem etsi
 suapte sponte fecissem, tamen illo monente
 & mandante quàm diligentissimè id mu-
 neris obeam, tu ipse optimus testis esse po-
 teris. Atque vt eius mei conatus, euidentius

Causa libri testimonium, simulque vberior fructus ex-
presentis taret, librum quem, antequàm ad te man-
excudendi. dato regio irem, in gratiam studiosorũ scri-
 bere inchoauerã, Magnificoq; Domino Spit-
 conii Castellano Sandecensi nuncupare de-
 creueram, nunc perficiendum ac typis ex-
 cudendum curauì, vt tibi viam quandam
 ad literas sacras aperirem, monimentumq;
 mei tibi relinquerem, ex quo audita à me
 facilius retractare poteris. Eum quidem li-
 brum apud te agens, sub nomine tuo liben-
 tissimè edidissem, illique planè consecras-
 sem, nisi antè Mæcenati meo, licet imper-
 fectus dicatus fuisset. Tamen cùm illi, in

Ratio epi- te instituendo, supremam manum addide-
stole præ- rim, & propter te perficiendum maturau-
sentis. rim cõmittere nolui, quin Epistolã illi præ-
 fige-

EPISTOLA.

figerem, qua tibi à me, & ab eodem Magnifico Spiccone tui amantissimo & obseruantissimo offeratur, & commendetur, simulq; consilium sapientissimum & saluber-
 rimum Sigismundi Augusti Regis auunculi tui ostendatur, quò ad id sequendum reddaris alacrior & promptior, tum illius in se
 animum propensissimum & benevolentissimum vel inde agnoscas. Quòd si liber hic tibi alijsq; legentibus aliquid fructus pepererit, bene mecum agi putabo, quòd finem
 destinatum assecutus sim. Sin minus: tamè neque ea ratione me lusisse operam existimabo, utpote qui conatum & voluntatem
 meam, quæ in magnis nõ temerè reprehendi solet, declarauerim, alijsq; eius faciendi quod ipse prestare non potui, exemplum
 præbuerim. Si quid autè à me erratũ quispiam repererit: primũ id mihi cũ multis, iisdemq; summis commune esse sciat. Est enim cuiusuis errare. Deinde sibi persuadeat, me errori assentiri nolle, quòd id non
 nisi dementis esse sciam. Hoc ubi fecerit, paratior veniã dabit. Nisi fortè ex eorum numero sit, qui in eo se doctos arbitrantur, se doctos
 si alijs detrahant. Ingenio enim, aut ille, qui se detrahant, si velit cedere, rarus erit. Caterum, ut Graeci dicunt, πολλὰ καυillosαὶ ἥσσον ἔστιν
 ἢ μιμνήσθουςθαι, hoc est, multa cauillari promptius est, quàm emulari. Nitore
 verborum, & sublimitate sermonis, quæ parum

Parenæsis
ad Princi-
pem.

parum valeo, res, quam scribo, ornari ve-
nuit contenta doceri. Accipe igitur munus
Ioannes Sigismunde, à me tibi oblatum,
mea quidē sententia ratione materiae, quā
tracto, magnum tibiq; persuade, te cū ob
alia, tum propter tuam egregiam indolem
esse charissimum Sigismūdo Augusto, rara
quadam & inaudita clementia regi, Se-
renissimæque ac gravissimæ Bonæ Sfortiæ
Poloniæ Reginæ prudentissimæ. Imprimis-
que matri tuæ Isabellæ Reginæ Hungariæ
singulari quadā clementia, animoq; planè
heroico, ac aduersis rerum vndis immer-
sibili prædita. Illustri item ac Magnifico Do-
mino Comiti Petro VVicz, viro mitissimo et
integerrimo, tuique amantiissimo, qui pro-
pter te vnū possessiones amplissimas in Hū-
garia dimisit, cæterisq; omnibus multò ta-
men te chariorem fore putato, si, ut cœpisti,
pietati cæterisque virtutibus, & disciplinis
Principe dignis, studueris. Nihil enim cha-
rius, nihil amabilius virtute. Regio sangui-
ne, eodemq; clarissimo ortum ducis. Reges,
Princeps inclitissimos sanguinis cōiunctio-
ne deuinctos habes, ipse Princeps. Quamob-
rē, oculi omnium in te conijciuntur, quidue a-
gas, quemadmodum viuas, inquiritur. Et
tanquā in clarissima luce verferis, ita nul-
lum obscurum esse potest nec dictum tuum,
nec factum. Quo fiet, ut si quid, quod absit,
designaueris, tãtò conspectius futurum sit,
nec

EPISTOLA.

nec citra omnium dolorem maximum. Est
 tibi ingenium perspicax, est tenax memoria.
 Ne patiare illud ocio turpi torpescere. Verum
 ei doctrinam rectamque institutionem, velu
 ti ferro acuendo cotem, adhibe. Etenim cum *Vilitas de*
ratio humana ignorantie nebula obfuscata disciplinarum.
 sit, ob idque in delectu rerum hallucinetur:
 hacque non recte de rebus iudicante, aut ora
 tio inepta sit oportet, aut nulla: certe ex opti
 mis quibusque scientiis rerum natura perspe
 cta, de rebus moribusque recte iudicari po
 test, & commodius differi. Neque enim ver
 ba sedem habere possunt, si res dempseris.
 Adhuc appetitus rationalis mentis ipsi paren
 tior redditur, cognitione disciplinarum emol
 litus, & quasi correptus. Da igitur ope
 ram, ut rationem & orationem, quae pra
 cipua sunt in homine, optimis quibusque disci
 plinis Principe dignis exornes. Quas si
 exornatas et perfectas habueris, recte de re
 bus iudicare & differere, teque bene gerere,
 aliisque recte consulere poteris. Non est enim ca
 dentis alium erigere: nec ignorantis docere:
 nec inordinati ordinare: nec imperare eius
 qui non paruerit imperio, hoc est, qui animi
 & corporis perturbationes, rationis suae im
 perio non subiecerit. Atque, ut sacrae literae *Sapient. 6.*
 testatur, melior est sapientia viribus, et vir
 prudens quam fortis. Eademque docent, *Re-Sapient. 6.*
 gem insipientem perdere populum, sapientem
 contra esse stabilimentum populi. Sed ea de
 re

EPISTOLA.

re habes commentariū à me descriptum. Sa-
stines apud omnes ferè maximam expecta-
tionem imitandæ industriæ optimorū quo-
rumq; Regum, & maiorum tuorū, cui non
respondere indecorum est. Quare quantum
animo conniti potes, quantum labore contem-
dere, tantum fac ut efficias, ut tibi honori,
& tuis iucunditati vtilitatiq;, & Reipu-
blicæ emolumento esse possis. Neue commit-
tas, ut ne, cū omnia suppeditata sint à tuis,
tute tibi defuisse videare. Id autē ita futu-
rum existimato, si in primis pietatis stu-
diosus fueris. Inquirentes enim Do-
minum (ait David Rex) non
deficientur vlllo bo-
no. Vale.

Calend. Iulij Anno Domin. 1553.